

УДК 341.233

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.4.11>

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРІЙ ЮРИДИЧНОЇ ПРИРОДИ ДЕРЖАВНОЇ ТЕРИТОРІЇ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ВІД ОБ'ЄКТНОЇ ДО ЗМІШАНОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Бісюк О.С.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного та європейського права,
директор Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин та права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
ORCID: 0000-0002-1570-2721
e-mail: legally.sunrise@gmail.com*

Соколов С.О.,

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 081 Право ННІ міжнародних відносин та права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
ORCID: 0009-0000-0981-8499*

Бісюк О.С., Соколов С.О. Еволюція теорій юридичної природи державної території в міжнародному праві: від об'єктної до змішаної концепції.

Стаття присвячена комплексному аналізу історичної еволюції теорій юридичної природи державної території в міжнародному праві від феодальних концепцій до сучасних доктринальних підходів. Досліджено трансформацію підходів до розуміння правової природи державної території через призму об'єктної, суб'єктної та змішаної теорій, визначено їхні переваги та недоліки у контексті розвитку міжнародно-правової доктрини. Окрема увага приділена критичному аналізу об'єктної теорії території як власності держави, її історичним коренням у феодальному праві та імперіалістичному характері, що обґрунтовує необхідність відходу від цієї концепції у сучасному міжнародному праві.

У статті проаналізовано суб'єктну теорію території як простору здійснення державної влади, яка відображає сутність територіального суверенітету через компетенційний підхід. Обґрунтовано, що саме змішана (компетенційна) теорія найбільш адекватно відображає складну правову природу державної території у сучасному міжнародному праві, поєднуючи елементи речово-правового та компетенційного підходів. Показано, що державна територія є одночасно просторовою сферою здійснення суверенних прав держави та об'єктом міжнародно-правового регулювання.

Особливу увагу приділено значенню вказаних теорій для розуміння принципу територіального суверенітету, який є одним із основоположних принципів сучасного міжнародного права. Проаналізовано взаємозв'язок між теоретичними концепціями юридичної природи території та практичними аспектами реалізації територіального верховенства держави, включаючи винятки з принципу територіального суверенітету. Обґрунтовано, що правильне розуміння юридичної природи державної території є критично важливим для вирішення сучасних територіальних конфліктів та захисту територіальної цілісності держав.

У статті також наголошено на актуальності дослідження еволюції теорій державної території в умовах збройної агресії російської федерації проти України, яка грубо порушує принцип територіальної цілісності та намагається обґрунтувати анексію українських територій застарілими концепціями, що суперечать сучасному міжнародному праву. Зроблено висновок, що змішана теорія території забезпечує найбільш збалансоване розуміння правової природи державної території у XXI столітті.

Ключові слова: державна територія, територіальний суверенітет, об'єктна теорія, суб'єктна теорія, змішана теорія, міжнародне право, територіальна цілісність, компетенційна теорія, воєний стан.

Bisiuk O.S., Sokolov S.O. Evolution of theories on the legal nature of state territory in international law: from object theory to mixed concept.

The article is devoted to a comprehensive analysis of the historical evolution of theories on the legal nature of state territory in international law from feudal concepts to contemporary doctrinal approaches. The transformation of ideas about the legal nature of state territory is examined through the prism of object, subject, and mixed theories, identifying their advantages and disadvantages in the context of the development of international legal doctrine. Special attention is paid to the critical analysis of the object theory of territory as state property, its historical roots in feudal law and imperialist character, which justifies the need to move away from this concept in contemporary international law.

The article analyzes the subject theory of territory as a space for the exercise of state power, which reflects the essence of territorial sovereignty through a competence-based approach. It is substantiated that the mixed (competence) theory most adequately reflects the complex legal nature of state territory in contemporary international law, combining elements of property and competence approaches. It is shown that state territory is simultaneously a spatial sphere for the exercise of sovereign state rights and an object of international legal regulation.

Particular attention is paid to the significance of these theories for understanding the principle of territorial sovereignty, which is one of the fundamental principles of contemporary international law. The relationship between theoretical concepts of the legal nature of territory and practical aspects of the implementation of territorial supremacy of the state is analyzed, including exceptions to the principle of territorial sovereignty. It is substantiated that a proper understanding of the legal nature of state territory is critically important for resolving contemporary territorial conflicts and protecting the territorial integrity of states.

The article also emphasizes the relevance of studying the evolution of theories of state territory in the context of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, which grossly violates the principle of territorial integrity and attempts to justify the annexation of Ukrainian territories with outdated concepts that contradict contemporary international law. It is concluded that the mixed theory of territory provides the most balanced understanding of the legal nature of state territory in the 21st century.

Key words: state territory, territorial sovereignty, object theory, subject theory, mixed theory, international law, territorial integrity, competence theory, martial law.

Постановка проблеми. Питання юридичної природи державної території залишається однією з фундаментальних проблем міжнародного права, актуальність якої не зменшується з плином часу. Навіаки, в умовах сучасних територіальних конфліктів, спроб насильницької зміни кордонів та порушень принципу територіальної цілісності держав розуміння правової природи державної території набуває особливого значення як для теорії, так і для практики міжнародного права. Як слушно зазначає J. Park, «територіальний суверенітет залишається фундаментальною основою міжнародної правової системи, попри зростаючу глобалізацію та транснаціональні виклики» [20, с. 5].

В історичній ретроспективі міжнародно-правової науки сформувалися різні теоретичні підходи до розуміння юридичної природи державної території, кожен з яких відображав певний етап розвитку міжнародно-правової доктрини та практики міжнародних відносин. Від феодальних концепцій території як особистої власності монарха до сучасних складних теорій, що поєднують елементи речового права та публічно-правової компетенції, еволюція поглядів на територію демонструє трансформацію самої сутності держави та її місця у міжнародній системі.

Особливої актуальності дослідження теорій юридичної природи території набуває в контексті збройної агресії російської федерації проти України, яка супроводжується спробами анексії українських територій та їх юридичного обґрунтування за допомогою застарілих концепцій, що суперечать сучасному міжнародному праву. Як зазначають М. Nakimi та Н.Н. Кош, «російська агресія проти України представляє один із найсерйозніших викликів для принципу територіальної цілісності та заборони застосування сили з часів Другої світової війни» [12, с. 650].

Варто наголосити, що теоретичні концепції юридичної природи території мають не лише академічне значення, але й безпосередньо впливають на вирішення практичних питань територіального суверенітету, делімітації та демаркації кордонів, режиму міжнародних територій, відповідальності за агресію та анексію. G. Distefano підкреслює, що «питання про правову природу

відносин між державою та територією є центральним для розуміння концепції суверенітету та його меж у сучасному міжнародному праві» [11, с. 310].

У той же час, в українській та зарубіжній науці міжнародного права досі не досягнуто єдності поглядів щодо того, яка саме теорія найбільш адекватно відображає правову природу державної території у сучасних умовах. Частина науковців продовжує дотримуватися традиційних підходів, інші ж пропонують нові концепції, що враховують реалії XXI століття. Така розбіжність у доктринальних позиціях створює необхідність комплексного аналізу еволюції теорій юридичної природи державної території та обґрунтування найбільш прийняттого підходу для сучасного міжнародного права.

Метою дослідження є комплексний аналіз історичної еволюції теорій юридичної природи державної території в міжнародному праві, критичне дослідження об'єктної, суб'єктної та змішаної теорій, виявлення їхніх переваг та недоліків, а також обґрунтування змішаної теорії як найбільш адекватної концепції для розуміння правової природи державної території у сучасному міжнародному праві та її значення для захисту територіального суверенітету держав.

Стан опрацювання проблематики. Теоретичні аспекти юридичної природи державної території досліджувалися багатьма провідними науковцями у галузі міжнародного права. Класичні праці R. Jennings та A. Watts [14], A. Cassese [9], J. Crawford [10] заклали фундаментальні основи розуміння територіального суверенітету. Серед сучасних досліджень особливу увагу привертають роботи G. Distefano [11], який провів детальний аналіз різних теорій територіального суверенітету, J. Park [20], що досліджував історичні витoki територіального суверенітету, а також A. Jurkevics [15], яка розробила новітню теорію території у контексті демократії.

Українські вчені також зробили значний внесок у дослідження цієї проблематики. Фундаментальні праці В.Г. Буткевича, В.В. Мицика та О.В. Задорожнього [3] містять ґрунтовний аналіз принципів територіальної цілісності та непорушності кордонів. В.М. Репецький разом із колективом науковців [4] розробили комплексний підхід до розуміння статусу державної території в міжнародному праві. Сучасні дослідження M.N. Shaw [23], K. Serita [22], J. Vidmar [24] та N.K. Blomley [6] розвивають теорію території у контексті сучасних викликів міжнародному правопорядку.

Проте, незважаючи на наявність значної кількості досліджень, в українській та зарубіжній науці міжнародного права відсутній системний аналіз еволюції теорій юридичної природи державної території саме через призму переходу від об'єктної до змішаної концепції. Більшість праць зосереджуються на аналізі окремих теорій без комплексного дослідження їхньої історичної трансформації та взаємозв'язку. Крім того, недостатньо дослідженим залишається питання застосування різних теоретичних підходів до вирішення сучасних територіальних конфліктів, зокрема у контексті збройної агресії проти України.

Виклад основного матеріалу. Історична еволюція концепцій державної території бере свій початок з феодальних уявлень про правову природу землі та влади над нею. У середньовічній Європі панувала концепція території як особистої власності монарха, що ґрунтувалася на феодальній системі земельних відносин. Як зазначає J. Park, «у феодальну епоху територія розглядалася переважно через призму приватноправових відносин власності, а влада монарха над землею впливала з його особистих патримоніальних прав» [20, с. 18].

Ця концепція знайшла своє відображення у практиці династичних шлюбів, спадкування та купівлі-продажу територій, які розглядалися як цивільно-правові угоди щодо переходу власності. Території могли передаватися у посаг, ділитися між спадкоємцями монарха, продаватися або обмінюватися подібно до звичайного майна. Однак така концепція поступово втрачала актуальність із формуванням національних держав та розвитком доктрини суверенітету народу.

Вестфальська система міжнародних відносин, що сформувалася після завершення Тридцятирічної війни у 1648 році, ознаменувала початок нової епохи у розумінні державної території. Хоча формально феодальні уявлення про територію ще зберігалися, поступово почала формуватися концепція території як основи державного суверенітету. Як підкреслює G. Distefano, «перехід від феодальних до модерних уявлень про територію відбувався поступово та нерівномірно у різних частинах Європи, але загальна тенденція була спрямована до визнання публічно-правового характеру територіального суверенітету» [11, с. 315].

У XVIII-XIX століттях у доктрині міжнародного права сформувалася так звана об'єктна теорія (Eigentumstheorie), яка розглядала територію як об'єкт права власності держави. Ця теорія, відома

також як теорія територіального верховенства як власності, проводила аналогію між владою держави над територією та правом власності особи на річ. Відповідно до цієї концепції, держава має право володіння, користування та розпорядження своєю територією подібно до того, як власник володіє, користується та розпоряджається своїм майном.

Об'єктна теорія знайшла підтримку серед багатьох представників класичної школи міжнародного права. Її прихильники аргументували свою позицію тим, що аналогія з правом власності найбільш зрозуміло пояснює виключний характер влади держави над територією та її право розпоряджатися територією шляхом укладення міжнародних договорів про відчуження, обмін або надання в оренду окремих її частин. А. Cassese зазначає, що «об'єктна теорія території була широко розповсюджена у XIX столітті, коли європейські держави активно займалися колонізацією та розглядали території як об'єкти, що можуть вільно набуватися та відчужуватися» [9, с. 49].

Проте об'єктна теорія піддавалася обґрунтованій критиці з боку багатьох науковців. По-перше, ця теорія не враховує суттєвої різниці між приватноправовими та публічно-правовими відносинами. Право власності у цивільному праві передбачає можливість необмеженого розпорядження річчю, включаючи її знищення, чого не може бути стосовно державної території. Держава не може знищити свою територію або відчужити її повністю без припинення свого існування як суб'єкта міжнародного права.

По-друге, об'єктна теорія ігнорує той факт, що територія є не лише просторовою базою існування держави, але й середовищем життєдіяльності населення, яке має невідчужуване право на свою територію. Сучасне міжнародне право визнає принцип самовизначення народів, що суперечить розгляду території як простого об'єкта власності держави. J. E. Núñez підкреслює, що «об'єктна теорія території відображає колоніалістський підхід, при якому ігноруються права населення, що проживає на території» [19, с. 45].

По-третє, аналогія з правом власності не пояснює багатьох аспектів територіального суверенітету, зокрема його обмеження міжнародним правом, існування міжнародних територій та територій зі спеціальним режимом. J. Crawford справедливо зазначає, що «концепція територіального суверенітету у міжнародному праві є значно складнішою, ніж проста аналогія з приватною власністю, і включає численні публічно-правові обмеження та обов'язки» [10, с. 205].

Варто наголосити, що об'єктна теорія території мала виражений імперіалістичний характер, оскільки виправдовувала колонізацію та експлуатацію залежних територій, розглядаючи їх як власність метрополій. Ця теорія використовувалася для обґрунтування доктрини terra nullius, згідно з якою території, населені неєвропейськими народами, вважалися нічийними і могли бути привласнені європейськими державами. Така практика суперечить сучасним принципам міжнародного права та правам людини.

У відповідь на критику об'єктної теорії у доктрині міжнародного права сформувалася суб'єктна теорія території (Eigentumshafte Theorie), яка розглядає територію не як об'єкт права власності держави, а як просторову сферу здійснення державної влади та суверенітету. Відповідно до цієї концепції, територіальний суверенітет означає виключне право держави здійснювати свою владу в межах певного географічного простору.

Суб'єктна теорія підкреслює публічно-правовий характер відносин між державою та територією. Територія розглядається не як річ, якою держава володіє, а як сфера, в якій держава реалізує свою компетенцію. Як зазначають R. Jennings та A. Watts, «територіальний суверенітет у міжнародному праві означає право держави здійснювати свої функції в межах певної території з виключенням інших держав» [14, с. 564].

Перевагою суб'єктної теорії є те, що вона більш адекватно відображає сутність територіального суверенітету як публічно-правового інституту. Ця теорія пояснює, чому держава не може вільно розпоряджатися своєю територією так, як власник розпоряджається своїм майном. Територіальний суверенітет обмежений нормами міжнародного права, зобов'язаннями перед міжнародним співтовариством та правами власного населення.

Суб'єктна теорія також краще узгоджується з принципом самовизначення народів, який є одним із основоположних принципів сучасного міжнародного права. Згідно зі Статутом ООН та міжнародними пактами про права людини, всі народи мають право вільно визначати свій політичний статус і вільно забезпечувати свій економічний, соціальний і культурний розвиток [5, ст. 1].

Це право неможливо узгодити з концепцією території як власності держави, але цілком відповідає розумінню території як сфери реалізації суверенних прав народу.

Однак суб'єктна теорія також не є досконалою та піддається критиці. Головний недолік цієї теорії полягає в тому, що вона повністю ігнорує речово-правові аспекти відносин держави з територією. Хоча територіальний суверенітет має переважно публічно-правовий характер, держава все ж таки має певні речові права на природні ресурси, розташовані на її території. Як підкреслює G. Distefano, «суб'єктна теорія не пояснює, чому держава може здійснювати певні речово-правові повноваження щодо своєї території, зокрема розпорядження природними ресурсами» [11, с. 325].

Крім того, суб'єктна теорія не завжди адекватно пояснює практику укладення міжнародних договорів про відчуження частини території, встановлення територіальних сервітутів або надання територій в оренду. Хоча така практика обмежена нормами міжнародного права та вимагає згоди населення, вона все ж таки існує та потребує теоретичного обґрунтування.

У сучасній доктрині міжнародного права переважає змішана теорія територіального суверенітету, відома також як компетенційна теорія (Kompetenztheorie). Ця теорія намагається поєднати раціональні елементи об'єктної та суб'єктної теорій, визнаючи складну правову природу державної території. Відповідно до змішаної теорії, держава має як публічно-правові повноваження щодо здійснення влади на території, так і певні речово-правові елементи у відносинах з природними ресурсами та державним майном.

Змішана теорія виходить з того, що територіальний суверенітет не є однорідним правовим явищем, а являє собою комплекс різноманітних правомочностей держави. В. М. Репецький та його співавтори зазначають, що «державна територія є одночасно просторовою межею дії державної влади, природною базою життєдіяльності населення та ресурсної бази держави, а також об'єктом міжнародно-правового регулювання» [4, с. 187].

Основна перевага змішаної теорії полягає в тому, що вона забезпечує найбільш повне та адекватне розуміння правової природи державної території у сучасному міжнародному праві. Ця теорія визнає, що відносини держави з територією мають складний, багатоаспектний характер та не можуть бути зведені ні до чистого речового права, ні до виключно публічно-правової компетенції.

Змішана теорія пояснює різні аспекти територіального суверенітету. По-перше, вона обґрунтовує виключне право держави здійснювати на своїй території законодавчу, виконавчу та судову владу. Це публічно-правовий аспект територіального суверенітету, який відповідає суб'єктній теорії. По-друге, змішана теорія визнає право держави на природні ресурси, розташовані на її території, що містить елементи речового права та узгоджується з об'єктною теорією.

Змішана теорія також пояснює принцип постійного суверенітету держави над природними ресурсами, який закріплений у низці міжнародних документів. Згідно з Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 1803 (XVII) від 1962 року, «право народів і націй на постійний суверенітет над їхніми природними багатствами і ресурсами повинно здійснюватися в інтересах їхнього національного розвитку і добробуту народу відповідної держави» [7]. Це право поєднує публічно-правові та речово-правові елементи.

Варто наголосити, що змішана теорія найкраще узгоджується з принципами сучасного міжнародного права. Вона не суперечить принципу самовизначення народів, оскільки визнає, що територіальний суверенітет належить не державі як абстрактній сутності, а народу, який здійснює свою владу через державні органи. Водночас змішана теорія визнає право держави розпоряджатися природними ресурсами в інтересах свого населення.

Змішана теорія також адекватно пояснює обмеження територіального суверенітету нормами міжнародного права. Держава зобов'язана дотримуватися міжнародних договорів, норм міжнародного гуманітарного права, прав людини та інших міжнародних зобов'язань при здійсненні своїх суверенних прав на території. Як підкреслюється у рішенні Міжнародного Суду ООН у справі про військову та воєнізовану діяльність у Нікарагуа та проти неї, «принцип територіального суверенітету є основним принципом міжнародних відносин між державами» [18, с. 106].

У контексті сучасних територіальних конфліктів змішана теорія має особливе значення для захисту територіальної цілісності держав. Вона обґрунтовує недопустимість насильницької зміни кордонів та анексії територій, оскільки територіальний суверенітет належить народу і не може

бути відчужений без його вільного волевиявлення. А. Krishnan підкреслює, що «міжнародне право категорично забороняє набуття території шляхом застосування сили, що відображено у Статуті ООН та численних резолюціях Генеральної Асамблеї» [17].

Збройна агресія російської федерації проти України демонструє спроби використання застарілих концепцій територіального суверенітету для обґрунтування анексії. Однак, як справедливо зазначають I. Brunk та M. Nakimi, «заборона анексії територій шляхом застосування сили є нормою *jus cogens* сучасного міжнародного права, яка не допускає жодних відступів» [7, с. 420]. Змішана теорія території підтверджує цей принцип, оскільки територіальний суверенітет належить народу України і не може бути змінений насильницьким шляхом.

Значення змішаної теорії для розуміння територіального суверенітету проявляється також у розумінні винятків з принципу територіального верховенства. Сучасне міжнародне право визнає низку ситуацій, коли територіальний суверенітет держави обмежується на основі міжнародних договорів або норм звичаєвого міжнародного права. До таких винятків належать дипломатичний та консульський імунітет, імунітет іноземних військових кораблів та літаків, статус міжнародних організацій, іноземні військові бази за згодою держави тощо.

Змішана теорія пояснює правову природу таких винятків як добровільні обмеження суверенітету держави на основі міжнародних зобов'язань. Держава може обмежити здійснення своїх суверенних прав на частині території, але це не означає втрати самого територіального суверенітету. Як зазначає J. Vidmar, «обмеження здійснення суверенітету слід відрізнити від передачі самого суверенітету» [24, с. 78].

Висновки. У результаті проведеного дослідження варто зазначити, що еволюція теорій юридичної природи державної території відіграє ключову роль у розумінні сутності територіального суверенітету, визначаючи чіткі критерії правових відносин між державою та її просторовою сферою влади та забезпечуючи теоретичне підґрунтя для захисту територіальної цілісності держав на всіх рівнях міжнародно-правового регулювання. Сутність проблеми полягає у необхідності забезпечення балансу між історичними концепціями території як власності держави, закріпленими у класичній доктрині міжнародного права, їх переосмисленням через публічно-правові підходи суб'єктної теорії, динамічним розвитком через змішану компетенційну теорію та стимулюванням ефективної імплементації сучасних принципів територіального суверенітету у міжнародну практику, що надає процесу теоретичного осмислення юридичної природи території комплексного характеру та підкреслює багаторівневу природу сучасного міжнародно-правового регулювання територіальних відносин.

Виявлені у ході дослідження недоліки об'єктної та суб'єктної теорій охоплюють як доктринально-теоретичний, так і історико-політичний та практичний рівні. Вони вимагають не лише відходу від застарілих концепцій території як власності держави та визнання її публічно-правового характеру, але й переосмислення окремих підходів у контексті сучасних викликів територіальному суверенітету, зокрема збройних конфліктів, спроб насильницької зміни кордонів та необхідності захисту принципу територіальної цілісності. Підвищення ефективності теоретичного обґрунтування територіального суверенітету можливе лише за умови поєднання раціональних елементів об'єктної та суб'єктної теорій із гнучким компетенційним підходом змішаної теорії, яка визнає як публічно-правові повноваження держави щодо здійснення влади на території, так і певні речово-правові елементи у відносинах з природними ресурсами, а також за умови реального забезпечення відповідності теоретичних концепцій практиці захисту територіальної цілісності та протидії агресії як на міжнародному, так і на національному рівнях.

Практичне значення змішаної теорії території для України підтверджує актуальність та дієвість теоретичних концепцій міжнародного права у сфері захисту територіального суверенітету в умовах збройної агресії російської федерації. Досвід протидії анексії Криму та окупації частини території України демонструє, що змішана теорія не є абстрактною теоретичною конструкцією, а слугує практичним інструментом обґрунтування недопустимості насильницької зміни кордонів, захисту принципу територіальної цілісності та гарантування невід'ємного права народу України на свою територію. Подальший розвиток доктрини територіального суверенітету та поглиблення процесу імплементації змішаної теорії у міжнародну практику залишаються критично важливими для зміцнення міжнародного правопорядку, забезпечення ефективної протидії агресії та реалізації фундаментального принципу заборони застосування сили проти територіальної цілісності держав у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основи теорії: підручник. Київ: Либідь, 2002. 608 с.
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text (дата звернення: 05.02.2026 р.).
3. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 2625 (XXV) від 24 жовтня 1970 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569 (дата звернення: 05.02.2026 р.).
4. Репецький В.М., Лисик В.М., Мікієвич М.М. та ін. Міжнародне публічне право: підручник / за ред. В.М. Репецького. 2-ге вид., стер. Київ: Знання, 2012. 437 с.
5. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. Сан-Франциско, 26 червня 1945 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення: 05.02.2026 р.).
6. Blomley N.K. Territory: New Trajectories in Law. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2023. 248 p.
7. Brunk I., Nakimi M. The Prohibition of Annexations and the Foundations of Modern International Law. *American Journal of International Law*. 2024. Vol. 118. No. 3. P. 417–462. DOI: <https://doi.org/10.1017/ajil.2024.12>.
8. Carty A. The Decay of International Law. 2nd ed. Manchester: Manchester University Press, 2019. 304 p.
9. Cassese A. International Law. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2005. 558 p.
10. Crawford J. Brownlie's Principles of Public International Law. 9th ed. Oxford: Oxford University Press, 2019. 872 p.
11. Distefano G. Theories on Territorial Sovereignty: A Reappraisal. *Journal of Sharia and Law*. 2010. Vol. 2010. No. 41. P. 309–351. URL: https://scholarworks.uaeu.ac.ae/sharia_and_law/vol2010/iss41/6 (дата звернення: 05.02.2026 р.).
12. Nakimi M., Koh H.H. Russia, Ukraine, and the Future World Order. *American Journal of International Law*. 2022. Vol. 116. No. 4. P. 649–677. DOI: <https://doi.org/10.1017/ajil.2022.54>.
13. Island of Palmas Case (Netherlands v. United States). *Reports of International Arbitral Awards*. 1928. Vol. 2. P. 829–871.
14. Jennings R., Watts A. (eds.). *Oppenheim's International Law*. 9th ed. Vol. 1. Peace. London: Longman, 1992. 1342 p.
15. Jurkevics A. Contested Territory: A Theory of Land and Democracy beyond Sovereign Bounds. Oxford: Oxford University Press, 2023. 304 p.
16. Kelly M.J. The Role of International Law in the Russia-Ukraine War. *Case Western Reserve Journal of International Law*. 2023. Vol. 55. No. 1. P. 59–90. URL: <https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol55/iss1/5> (дата звернення: 05.02.2026 р.).
17. Krishnan A. The Legal Case for Ukraine's Territorial Reintegration. *Public International Law & Policy Group*. 2025. February 13. URL: <https://www.publicinternationallawandpolicygroup.org/lawyeering-justice-blog/2025/2/13/legal-basis-for-ukraines-territorial-reintegration> (дата звернення: 05.02.2026 р.).
18. Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States). *ICJ Reports*. 1986. P. 14–150.
19. Núñez J.E. Territorial Disputes and State Sovereignty: International Law and Politics. Abingdon: Routledge, 2021. 202 p.
20. Park J. Revisiting Territorial Sovereignty: Origins, Legitimacy, and Modern Challenges. *San Diego International Law Journal*. 2023. Vol. 24. No. 1. P. 1–60. URL: <https://digital.sandiego.edu/ilj/vol24/iss1/3> (дата звернення: 05.02.2026 р.).
21. Schmitt M.N. Ukraine Symposium – War Termination: Legal Implications for International Security. Lieber Institute West Point: Articles of War. 2025. July 21. URL: <https://lieber.westpoint.edu/war-termination-legal-implications-international-security/> (дата звернення: 05.02.2026 р.).
22. Serita K. The Territory of Japan: Its History and Legal Basis. 2nd ed. Singapore; Berlin: Springer, 2023. 356 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-981-99-1251-2>.

23. Shaw M.N. Peoples, Territorialism and Boundaries. *European Journal of International Law*. 1997. Vol. 8. No. 3. P. 478–507. DOI: <https://doi.org/10.1093/ejil/8.3.478> (дата звернення: 05.02.2026 р.).
24. Vidmar J. *Territorial Status in International Law*. Oxford: Hart Publishing, 2024. 416 p.

Дата першого надходження рукопису до видання: 05.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації: 10.05.2026

© Бісюк О.С., Соколов С.О., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0